

Archeologienota
Vrasene (Beveren) – Oude Dorpsstraat 45-47a-49

Natasja Reyns en Ruth Ferket

Temse
2019

Colofon

Rapporten van het archeologisch onderzoeksbureau All-Archeo bvba

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Auteurs: Natasja Reyns en Ruth Ferket

All-Archeo bvba
Laagstraat 12
9140 TEMSE

Wettelijk depot nummer
D/2019/12.807/33

© All-Archeo bvba

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en /of openbaar gemaakt worden door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de opdrachtgever.

All-Archeo bvba aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit de toepassing van de adviezen of het gebruik van de resultaten van dit onderzoek.

Inhoudsopgave

1	Inleiding	4
2	Verslag resultaten bureauonderzoek	5
2.1	Administratieve gegevens	5
2.2	Archeologische voorkennis	9
2.3	Onderzoeksopdracht	9
2.3.1	Vraagstelling en randvoorwaarden	9
2.3.2	Beschrijving geplande werken	9
2.3.3	Werkwijze	14
2.4	Assessmentrapport	14
2.4.1	Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied	14
2.4.2	Historische beschrijving van het onderzochte gebied	21
2.4.3	Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader	27
2.4.4	Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese	30
2.4.5	Afweging noodzaak verder vooronderzoek	32
3	Samenvatting	33
4	Bibliografie	34
4.1	Publicaties	34
4.2	Websites	34
5	Bijlagen	35
5.1	Archeologische periodes	35

1 Inleiding

Deze archeologienota werd opgemaakt naar aanleiding van de aanvraag van een omgevingsvergunning waarbij de totale oppervlakte van de ingreep in de bodem 1000 m² of meer beslaat, de totale oppervlakte van de kadastrale percelen waarop de vergunning betrekking heeft 3000 m² of meer bedraagt en waarbij de percelen helemaal buiten de archeologische zones liggen, opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones,¹ zoals bepaald in artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Het onderzoeksgebied valt niet binnen een beschermde archeologische site, noch binnen een gebied waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.²

Alle coördinaten die weergegeven worden, zijn uitgedrukt in Lambert 72, tenzij anders vermeld.

De uitvoering van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem gaat steeds de uitvoering van vooronderzoek met ingreep in de bodem vooraf. Het doel van een archeologisch vooronderzoek wordt immers met een minimum aan destructie van het archeologisch erfgoed bereikt.

¹ <https://geo.onroenderfgoed.be>

² <https://geo.onroenderfgoed.be>

2 Verslag resultaten bureauonderzoek

Het doel van de archeologische bureaustudie is de aanwezigheid, aard en bewaringsomstandigheden van de archeologische monumenten te kunnen inschatten, de landschappelijke opbouw van het gebied te kennen, om de impact van de werken op het aanwezige archeologische erfgoed in te schatten en daaruit concrete aanbevelingen te formuleren voor de verdere prospectiestrategie.

2.1 Administratieve gegevens

Projectcode: 2018L217

Erkend archeoloog: All-Archeo bvba, OE/ERK/Archeoloog/2015/00018

Locatie (provincie, gemeente, deelgemeente, adres, toponiem): Oost-Vlaanderen, Beveren, Vrasene, Oude Dorpsstraat 45-47a-49, Oude Dorpsstraat

Bounding box x/y Lambert 72 coördinaten:

- 137616, 212143
- 137631, 212094
- 137578, 212085
- 137586, 212139

Kadastraal plan:



Figuur 1: Kadastraal plan met aanduiding van het onderzoeksgebied in rood (www.geopunt.be)

Kadastrale percelen: Beveren, Afdeling 4 (Vrasene), sectie C, nummers 867k, 867l (partim), 869a (partim), 871b (partim) en 873b

Oppervlakte onderzoeksgebied: ca. 1910 m²

Topografische kaart:



Figuur 2: Topografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.dov.vlaanderen.be>)

Begin- en einddatum uitvoering onderzoek: 17/01/2019 – 07/03/2019

Relevante termen uit de thesauri bij de Inventaris Onroerend Erfgoed: bureauonderzoek, steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen, nieuwe tijd

Verstoorde zones: Er bevinden zich gebouwen en verhardingen ter hoogte van het onderzoeksgebied (Figuur 3). Er kan verondersteld worden dat de realisatie ervan enige negatieve impact heeft gehad op het archeologisch bodemarchief. De precieze aard en de omvang van deze verstoring is echter niet gekend.



Figuur 3: Verstoringenkaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)



Figuur 4: Inplantingsplan bestaande toestand (Wouters Verschuren Architecten)

2.2 Archeologische voorkennis

Er is geen concrete archeologische voorkennis met betrekking tot het onderzoeksgebied.

2.3 Onderzoeksopdracht

2.3.1 Vraagstelling en randvoorwaarden

Naar aanleiding van de geplande werken ter hoogte van het onderzoeksterrein werd een archeologisch bureauonderzoek uitgevoerd. Hierbij staat de vraag centraal wat de impact zal zijn van de geplande werken op het archeologisch bodemarchief. Op basis daarvan wordt een afweging gemaakt of verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem nodig is.

Volgende onderzoeksvragen worden behandeld:

- Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein?
- Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?
- Wat is de impact van de geplande werken?

Randvoorwaarden: er zijn geen randvoorwaarden van toepassing.

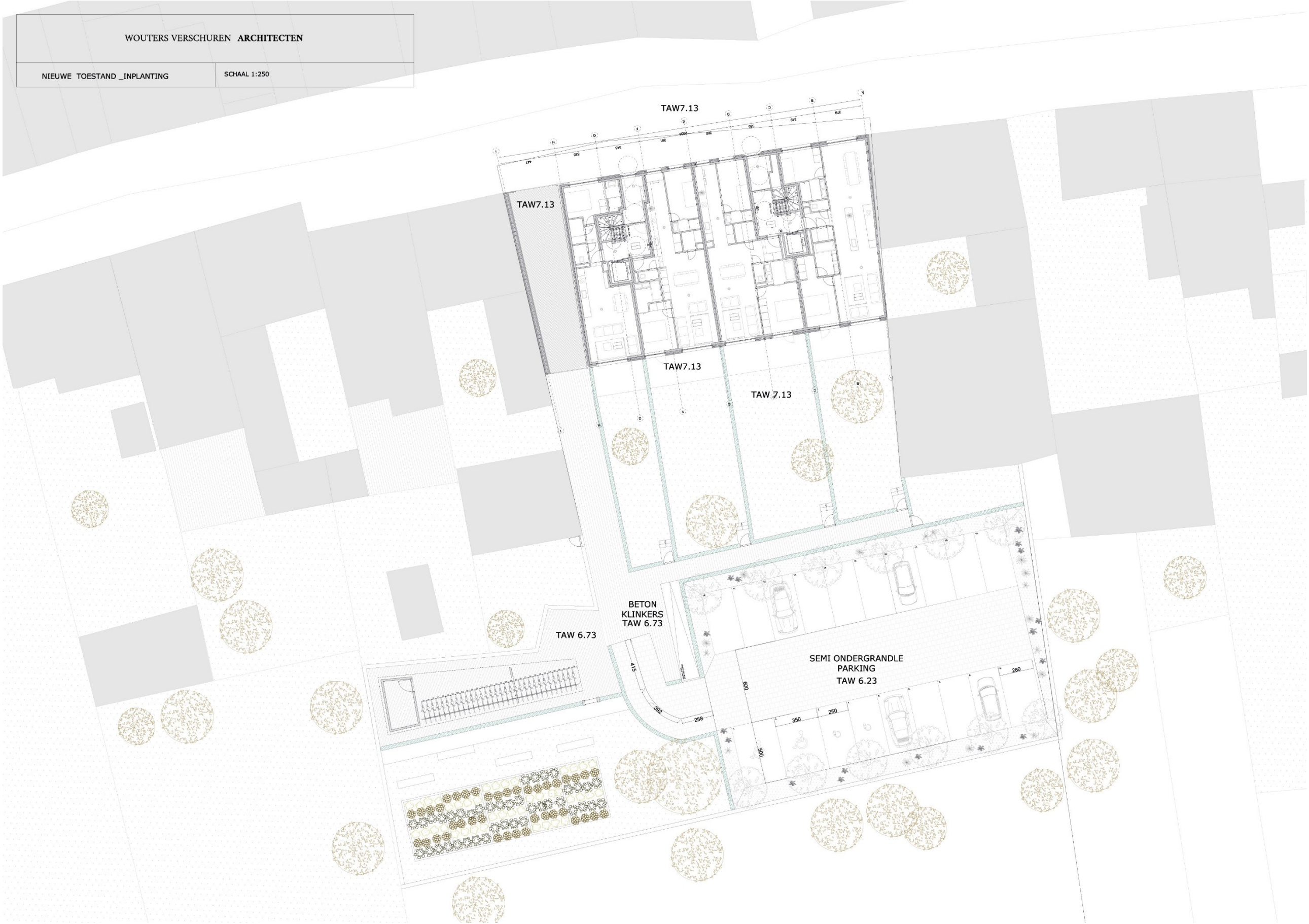
2.3.2 Beschrijving geplande werken

Op het terrein zal een meergezinswoning gebouwd worden (Figuur 5). Daarvoor wordt de aanwezige bebouwing en verharding in het onderzoeksgebied gesloopt. Het nieuwe gebouw wordt opgetrokken aan de straatzijde, in het noorden van het onderzoeksgebied.

Het nieuwe gebouw zal uit vier bouwlagen bestaan. Op het gelijkvloers en de eerste en tweede verdieping worden telkens vier woningen ingericht (Figuur 6). Op de derde verdieping worden nog eens twee woningen voorzien. Het nieuwe gebouw wordt niet onderkelderd (Figuur 7 en Figuur 8). De fundering bestaat uit een betonplaat en funderingspalen. De betonplaat en de vloerafwerking hebben een dikte van 40 cm. De verstoringsdiepte van de funderingspalen ligt op dit moment nog niet vast. Ze is afhankelijk van de resultaten van het sonderingsonderzoek.

Langs het zuiden van het gebouw worden tuinen aangelegd. Ten westen van het gebouw wordt een doorgang voor auto's voorzien. In het zuidoosten van het onderzoeksgebied wordt een semi-ondergrondse parking aangelegd. De inrit bevindt zich ten westen van de parking. De helling heeft een niveauverschil van 50 cm over een afstand van 8 m. Langs de tuinen en de parking worden betonklinkers aangelegd. In het zuidwesten van het terrein komt een groenzone en een fietsenstalling.

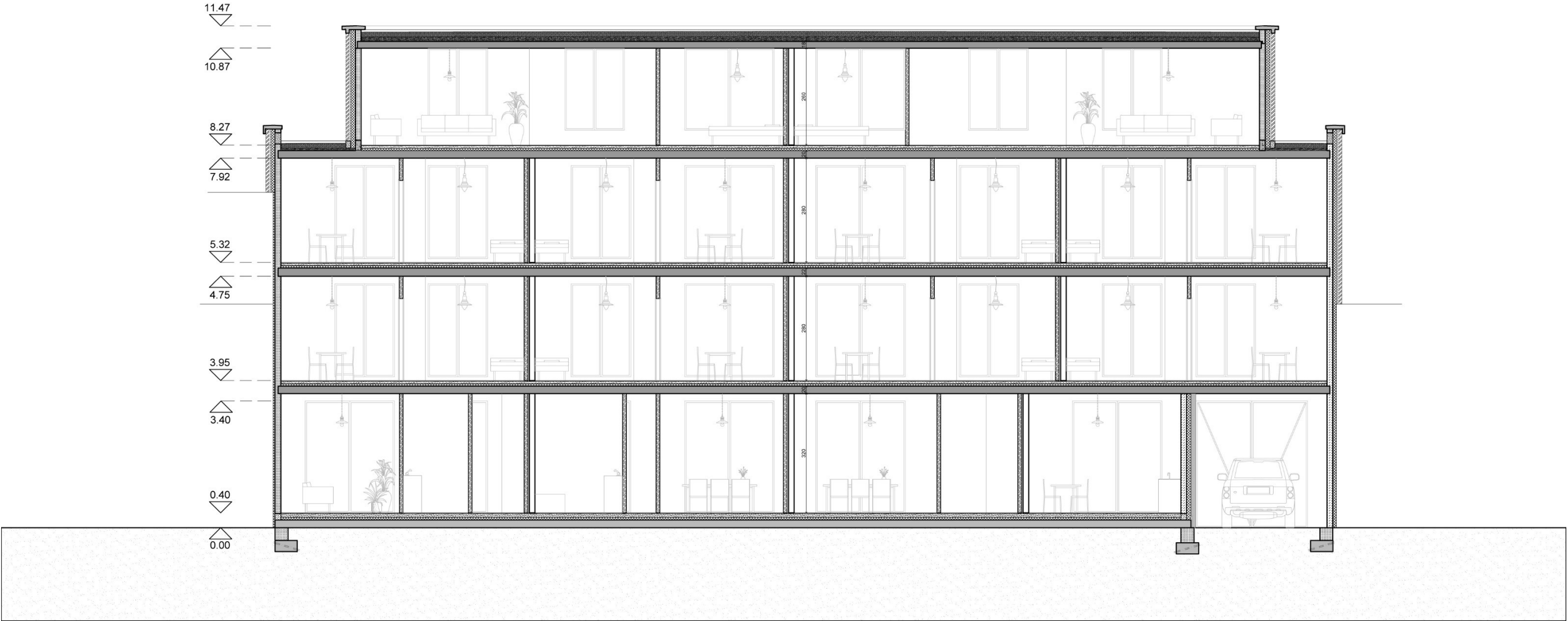
De realisatie van de groenzone en van verhardingen betekent een verstoring tot een diepte van circa 50 à 80 cm onder het huidige maaiveld.



Figuur 5: Inplantingsplan nieuwe toestand (Wouters Verschuren Architecten)

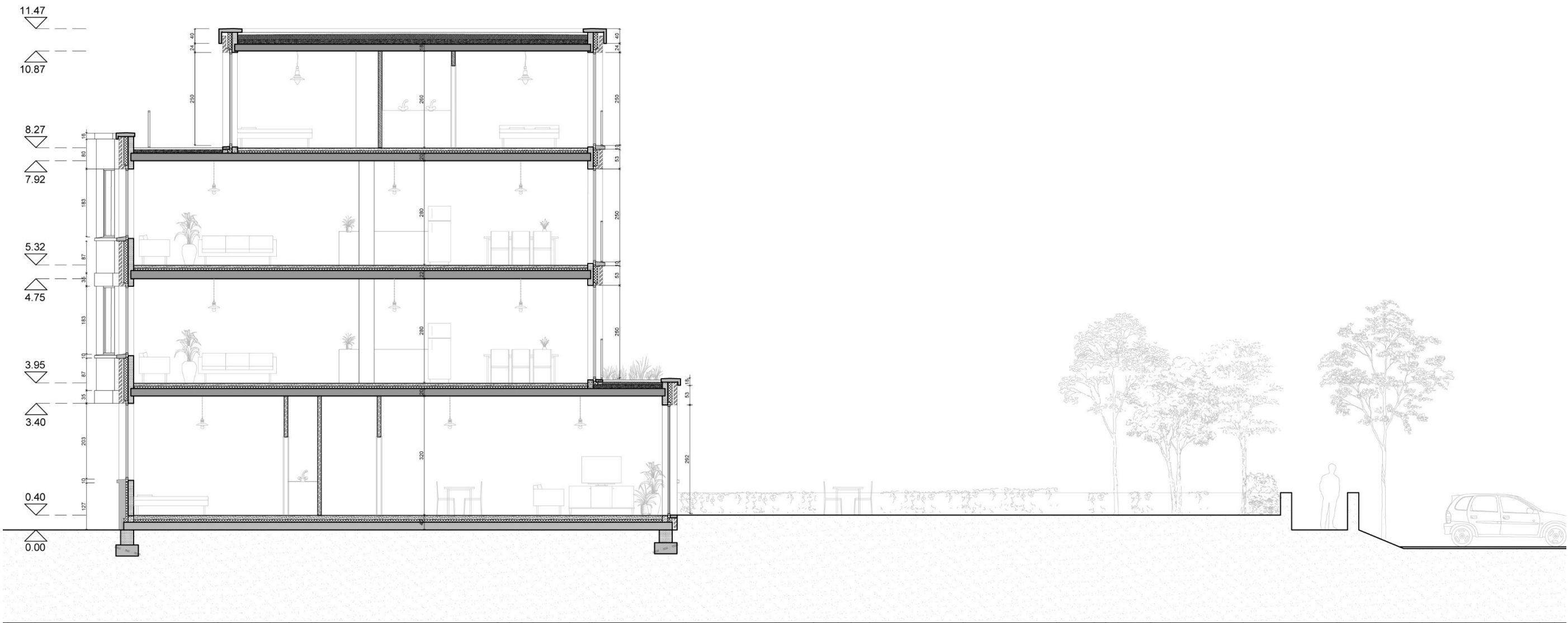


Figuur 6: Plan gelijkvloers (Wouters Verschuren Architecten)



WOUTERS VERSCHUREN ARCHITECTEN	
NIEUWE TOESTAND_ SNEDE F	SCHAAL 1:100

Figuur 7: Snede (Wouters Verschuren Architecten)



Figuur 8: Sneede B (Wouters Verschuren Architecten)

WOUTERS VERSCHUREN ARCHITECTEN	
NIEUWE TOESTAND_ SNEDE B	SCHAAL 1:100

2.3.3 Werkwijze

Het bureauonderzoek heeft betrekking op een zone die gekenmerkt wordt door een hoge densiteit aan bebouwing in het verleden en vooral een lange geschiedenis van bebouwing kent. Daarom heeft het bureauonderzoek als bijkomend doel de evolutie van de historische bebouwing te kennen.

Voor het bureauonderzoek zijn de aardkundige gegevens online opgezocht via www.dov.vlaanderen.be en www.geopunt.be. De geomorfologische kaart en de bodemerosiekaart zijn niet beschikbaar voor het onderzoeksgebied. Het historisch kaartmateriaal is gegeorefereerd geraadpleegd op www.geopunt.be.

Het belangrijkste beschikbare historisch kaartmateriaal werd geraadpleegd om de gebruiksgeschiedenis van het onderzoeksgebied van de laatste eeuwen zo goed mogelijk te kennen. Met een plan van Vrasene door landmeter G. Speelman (1668), de Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden (1771-1778), de Atlas der Buurtwegen (1841) en de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) worden vier momentopnames bekeken, voorafgaand aan de stafkaarten. De informatie afkomstig uit historisch kaartmateriaal kan een impact hebben op de inschatting van de kwaliteit van het eventueel aanwezige oudere bodemarchief. Beschikbare stafkaarten en luchtfoto's van het onderzoeksterrein werden geraadpleegd op www.geopunt.be en op www.cartesius.be. Ze worden enkel weergegeven in voorliggende studie wanneer ze een relevante bijdrage kunnen leveren aan de onderzoeksvragen met betrekking tot de landschapshistoriek, de gebruiksgeschiedenis van het terrein of de evolutie van de historische bebouwing.

In het kader van de vraagstelling rond het archeologisch potentieel van het terrein werden de Centrale Archeologische Inventaris en de landschapsatlas geraadpleegd. De Centrale Archeologische Inventaris is een inventaris van tot nog toe gekende archeologische vindplaatsen. Vanwege het specifieke karakter van het archeologisch erfgoed dat voor ons verborgen zit in de ondergrond, is het onmogelijk om op basis van de Centrale Archeologische Inventaris met zekerheid uitspraken te doen over de aan- of afwezigheid van archeologische sporen.

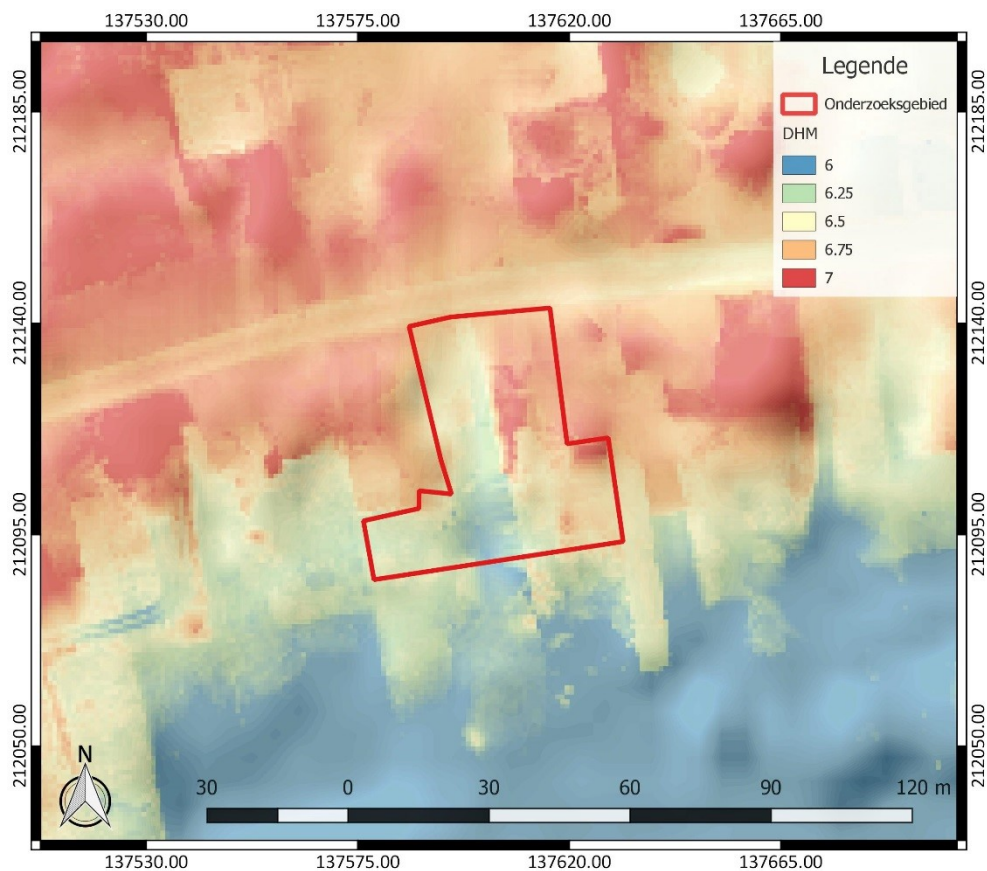
2.4 Assessmentrapport

2.4.1 Landschappelijke ligging van het onderzochte gebied

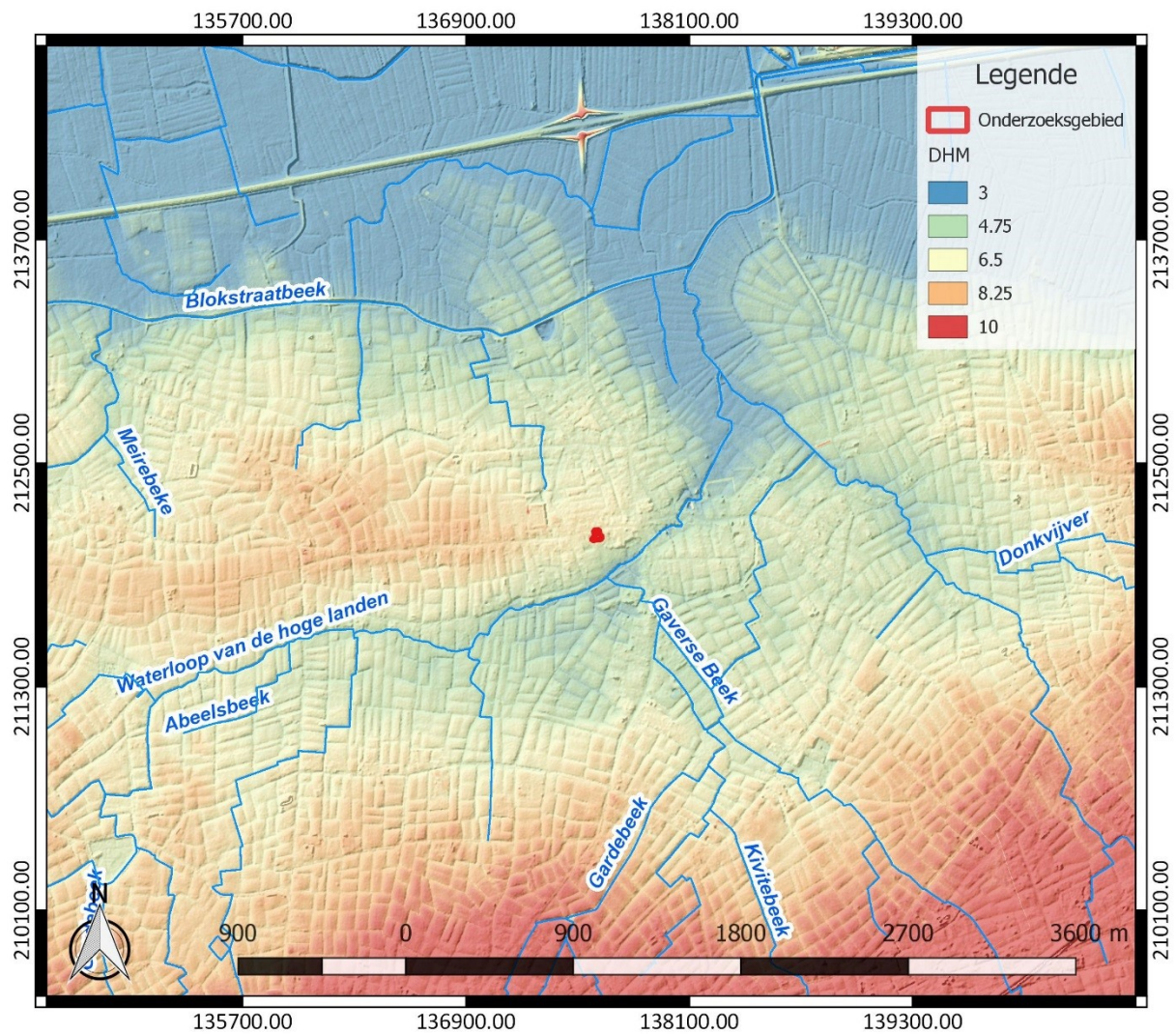
Het onderzoeksgebied bevindt zich in het historisch centrum van Vrasene, tussen de Oude Dorpsstraat in het noorden, de Kerkstraat in het oosten en het Smishoekplein in het westen (Figuur 9). Volgens het gewestplan is het terrein gelegen in woongebieden. Hydrografisch behoort het tot het Beneden-Scheldebekken. De dichtstbijzijnde waterloop is de Waterloop van de hoge landen die van het noordoosten naar het zuidwesten stroomt. Ten noorden en ten noordwesten bevindt zich de Blokstraatbeek met enkele zijbeken, zoals de Meirebeke. Ten oosten is de Donkvijver gesitueerd. Ten zuidoosten lopen de Gaverse Beek en de Kivitebeek en ten zuiden is de Gardebeek te vinden. Ten zuidwesten stroomt ook nog de Abeelsbeek (Figuur 11).



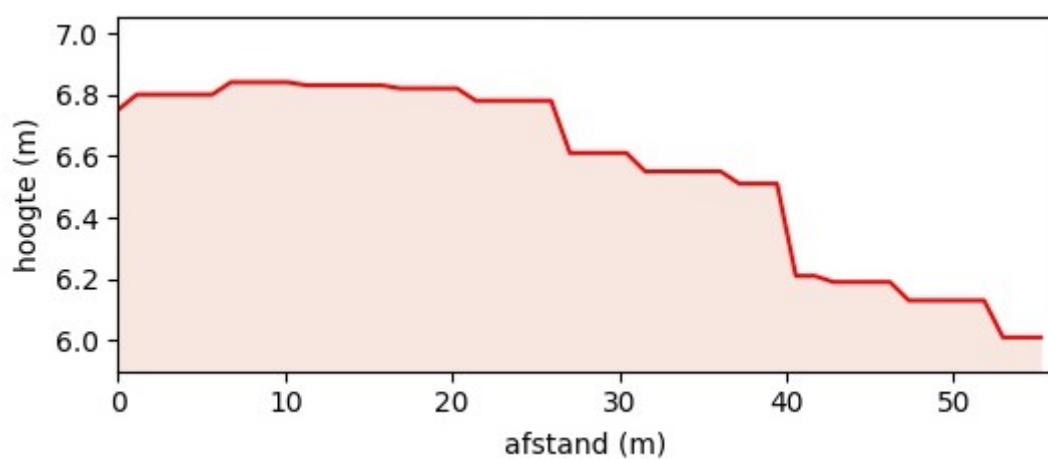
Figuur 9: Luchtfoto van 2018 met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://www.geopunt.be/kaart>)



Figuur 10: Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m, met aanduiding van het onderzoeksgebied



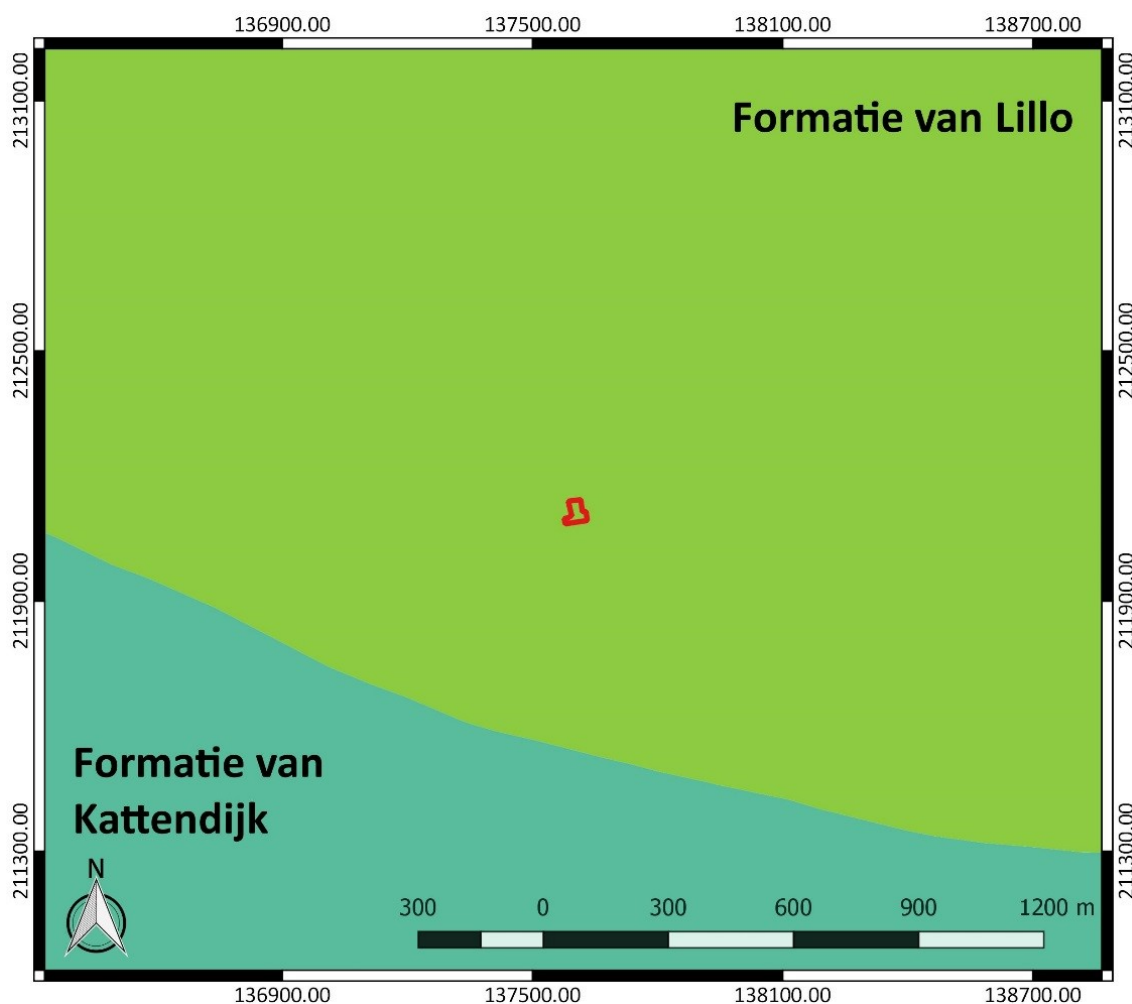
Figuur 11: Hydrografische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied, Digitaal Hoogtemodel Vlaanderen II, DTM 1 m en Hillshade DHM Vlaanderen I, 5 m (<https://www.geopunt.be/kaart>)



Figuur 12: Hoogteverloop van noordoost naar zuid over het onderzoeksgebied (www.geopunt.be/kaart)

Geomorfologisch behoort de omgeving tot het gebied van de Wase Cuesta. In het noorden gaat de cuesta over in poldergebied. De noordelijke grens wordt arbitrair gelegd op een hoogte van ca. 4 m TAW. Op de cuesta worden hoogtes tot ongeveer 30 m TAW bereikt. De hoogtelijnen lopen in het algemeen van het zuidwesten naar het noordoosten. De cuesta wordt gekenmerkt door een steil zuidelijk cuestafront en een zwakhellende noord- tot noordoostelijke flank.³ Het was voornamelijk tijdens het quartair dat het landschap zijn huidige uitzicht verkreeg. Vooral tijdens de koude perioden vond een sterke erosie plaats en een belangrijke uitschuring van de tertiaire lagen door rivieren. Zo ontstond een laag, zwak golvend heuvellandschap.⁴

Vrasene is gelegen ter hoogte van een heuvel die deel uitmaakt van een duinketen tussen Stekene en Zwijndrecht. Deze duinketen markeert de overgang tussen de polderstreek en het zogenaamde hoogland. De Oude Dorpsstraat bevindt zich aan de oostelijke voet van de heuvel, die zich verder in westelijke richting uitstrekt (Figuur 10).⁵ De heuvel wordt in het oosten en het zuiden afgebakend door de vallei van de Waterloop van de hoge landen. Het onderzoeksterrein kent een hoogte van 6,0 tot 6,8 m TAW (Figuur 12). Het helt lichtjes af in zuidelijke en zuidwestelijke richting.



Figuur 13: Tertiaire geologische ondergrond met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

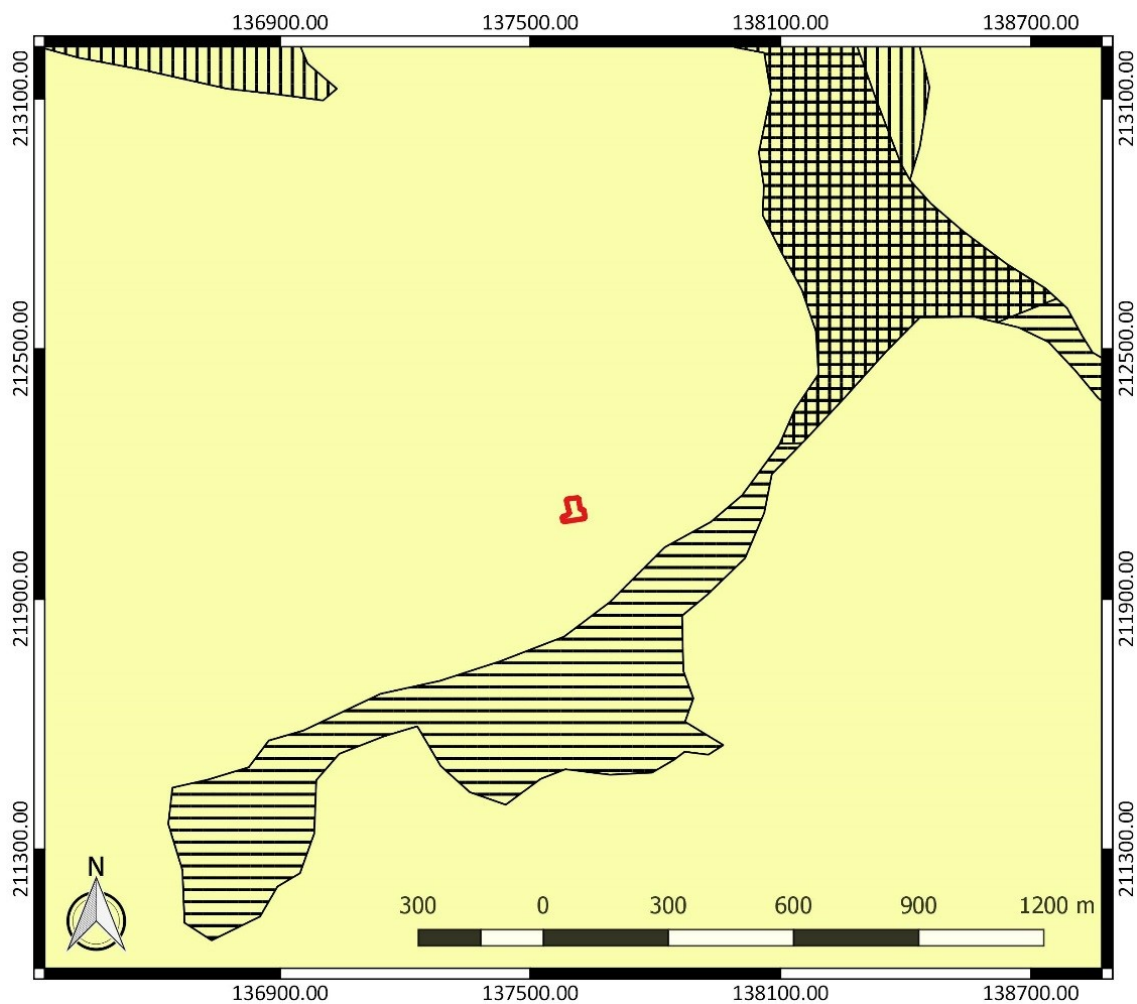
³ Adams *et al.* 2002, 7

⁴ Thoen 1989, 15

⁵ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Vrasene [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121055> (geraadpleegd op 18 januari 2019)

De tertiaire ondergrond (Figuur 13) bestaat uit de Formatie van Lillo. Deze wordt gekenmerkt door groen tot grijsbruin fijn zand, dat weinig glauconiethoudend is en dat schelpen aan de basis bevat. Ten zuiden en zuidwesten is de Formatie van Kattendijk weergegeven, die bestaat uit groengrijs tot grijs fijn zand, dat glauconiethoudend en plaatselijk kleihoudend is.⁶

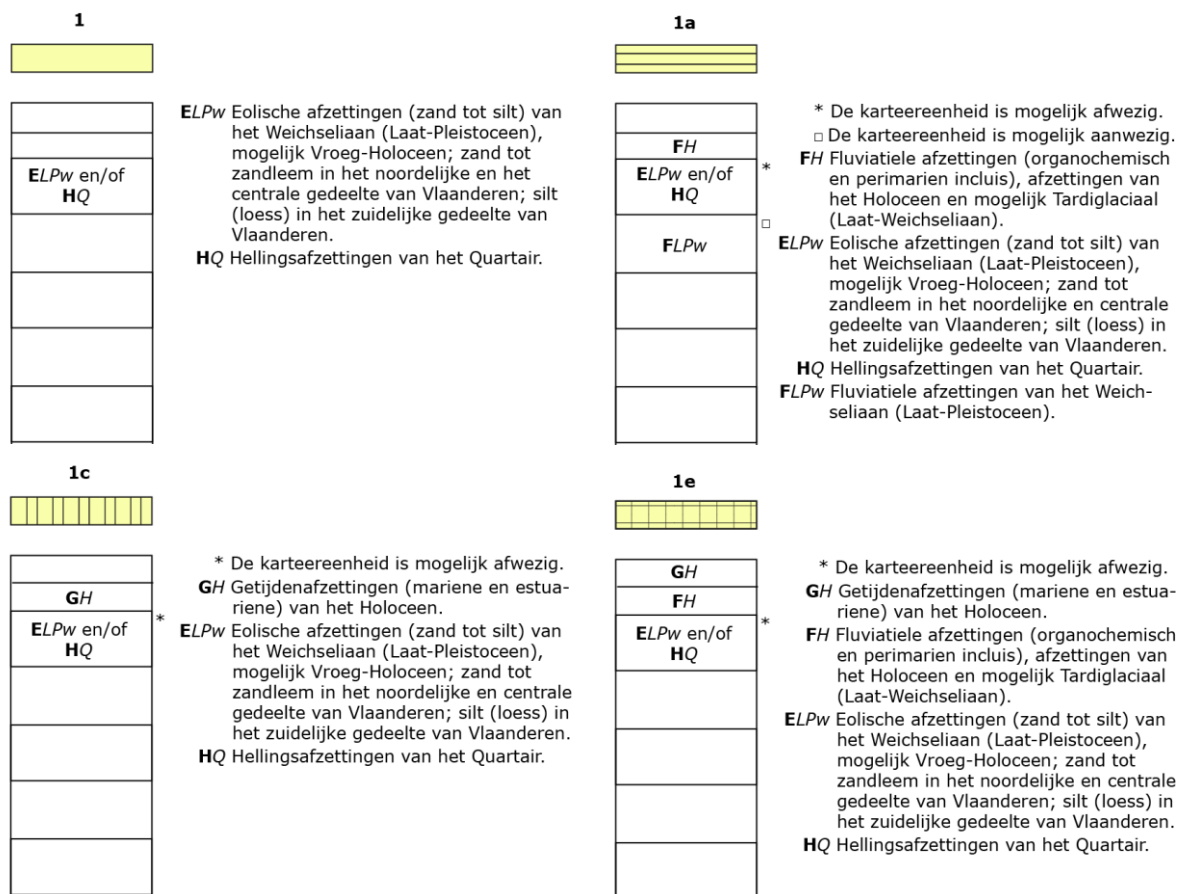
De quartairgeologische kaart (Figuur 14) geeft aan dat in het onderzoeksgebied eolische afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen) en mogelijk Vroeg-Holoceen voorkomen, en/of hellingafzettingen van het Quartair. In de omgeving, ter hoogte van de gearceerde en geruite zones, zijn deze afzettingen mogelijk afwezig. Ter hoogte van de verticaal gearceerde zones op de kaart treffen we jongere getijdenafzettingen van het Holoceen. Ter hoogte van de geruite zones bevinden zich fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk het Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan), met daarboven getijdenafzettingen van het Holoceen. De horizontale arceringen wijzen mogelijk op oudere fluviatiele afzettingen van het Weichseliaan (Laat-Pleistoceen). Ook hier bevinden zich jongere fluviatiele afzettingen van het Holoceen en mogelijk Tardiglaciaal (Laat-Weichseliaan).⁷



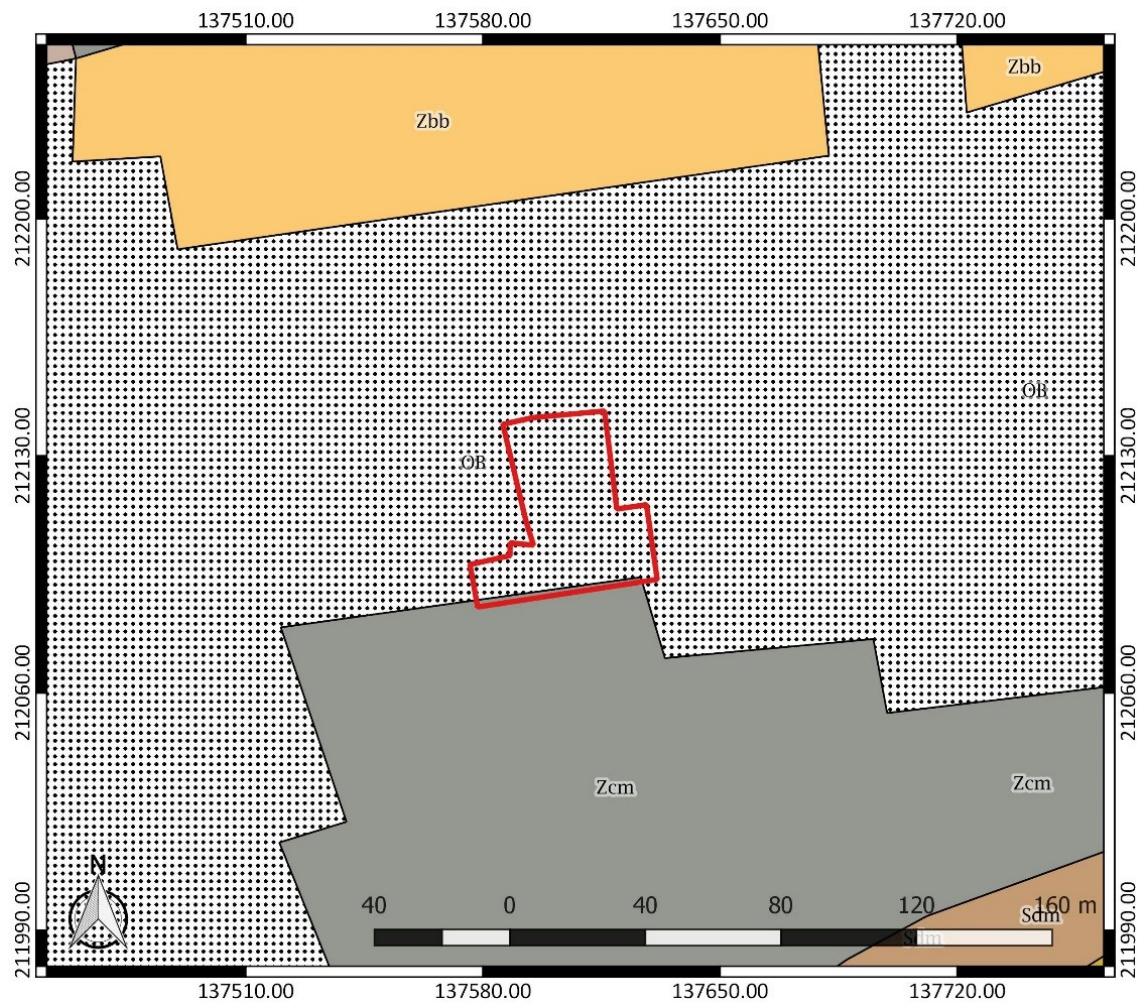
Figuur 14: Quartairgeologische kaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

⁶ www.geopunt.be/kaart

⁷ www.geopunt.be/kaart

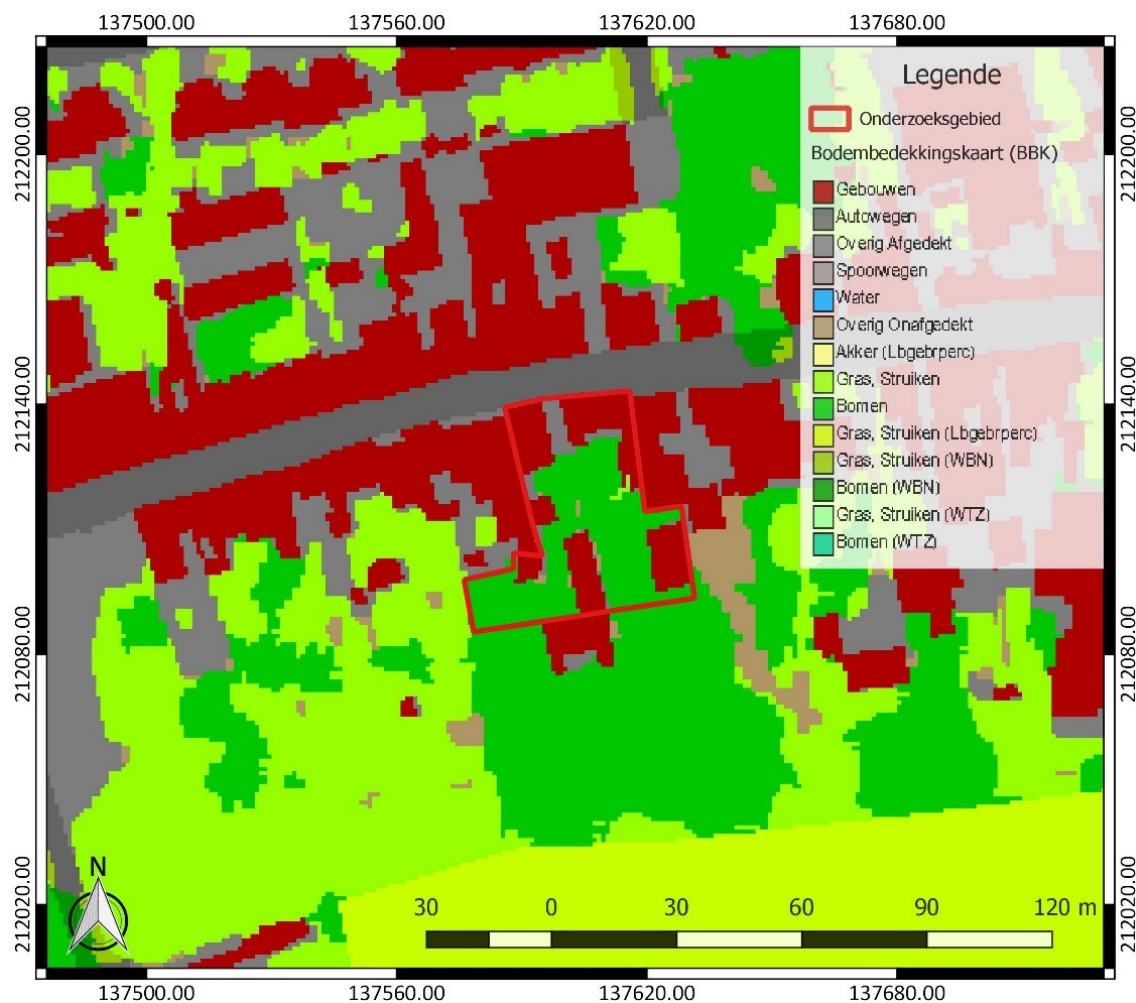


Figuur 15: Legende bij de quartairgeologische kaart (www.geopunt.be)



Figuur 16: Bodemkaart met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

De bodemkaart (Figuur 16) situeert het onderzoeksgebied in een bebouwde zone (OB). Ter hoogte van de zuidelijke rand van het terrein wordt een matig droge zandbodem met een dikke antropogene humus A horizon (Zcm) verwacht. Deze bodem strekt zich verder ten zuiden van het terrein uit. Ten noorden treffen we een droge zandbodem met structuur B horizon (Zbb) en ten zuidoosten is een matig natte lemig zandbodem met een dikke antropogene humus A horizon (Sdm) aangegeven. In het onderzoeksgebied zijn op de bodemgebruikskaat gebouwen en verhardingen te bemerken. Voor het overige wordt het onderzoeksgebied volgens de kaart ingenomen door bomen (Figuur 17). Dit beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 9).



Figuur 17: Bodemgebruikskartaal met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

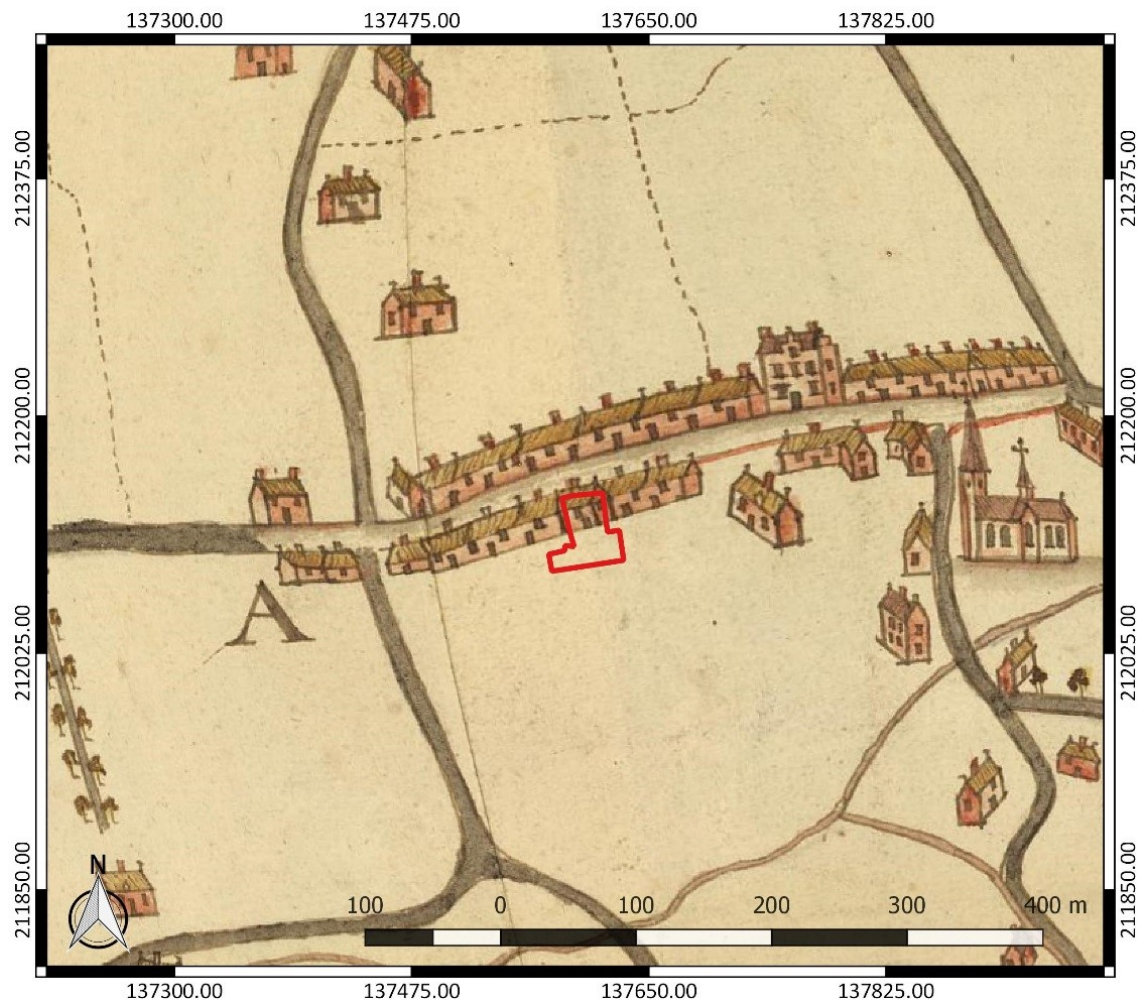
2.4.2 Historische beschrijving van het onderzochte gebied

De eerste bewoning van Vrasene was ter hoogte van het zogenaamde Laar gesitueerd. Deze plaats bevond zich op een heuvel. De Oude Dorpsstraat, die gelegen was aan de voet van de heuvel en langs de heirweg tussen Antwerpen en Brugge, werd ook al vroeg bewoond. Het is niet geweten wanneer de parochie gekerstend werd. Het oudst gekende document over de kerk gaat terug tot 1183. Vanaf 1136 werd het klooster van Salegem in de Kemphoekstraat vermeld. Dit klooster speelde een belangrijke rol in de ontginning van de onvruchtbare poldergronden in het dorp en de uitbreiding van de landbouw. Het klooster was ook een grote invloed bij de stichting van de kerk in het nabijgelegen dorp Verrebroek. Tijdens de godsdienststroebeelen werden de monniken verjaagd en in 1624 werden het klooster en de kapel gesloopt.⁸

Rond 1760 werden er klompenmakerijen ingevoerd in Vrasene, die voornamelijk tijdens de 19^{de} eeuw van belang waren. Er zijn nog talrijke materiële overblijfselen van deze lokale nijverheid bewaard, waaronder de zogenaamde blokstallen en rookovens. Vanaf 1920 verdwenen de ambachtelijke klompenmakerijen als gevolg van de mechanisering. Meerdonk maakte lange tijd deel uit van Vrasene. In 1845 werd Meerdonk een afzonderlijke gemeente. Vrasene ontwikkelde zich als

⁸ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Vrasene [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121055> (geraadpleegd op 18 januari 2019)

een typisch straatdorp met een verbreding aan de kerk door de afbraak van het voormalige gemeentehuis uit de 18^{de} eeuw.⁹



Figuur 18: Plan van Vrasene door landmeter G. Speelman met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)

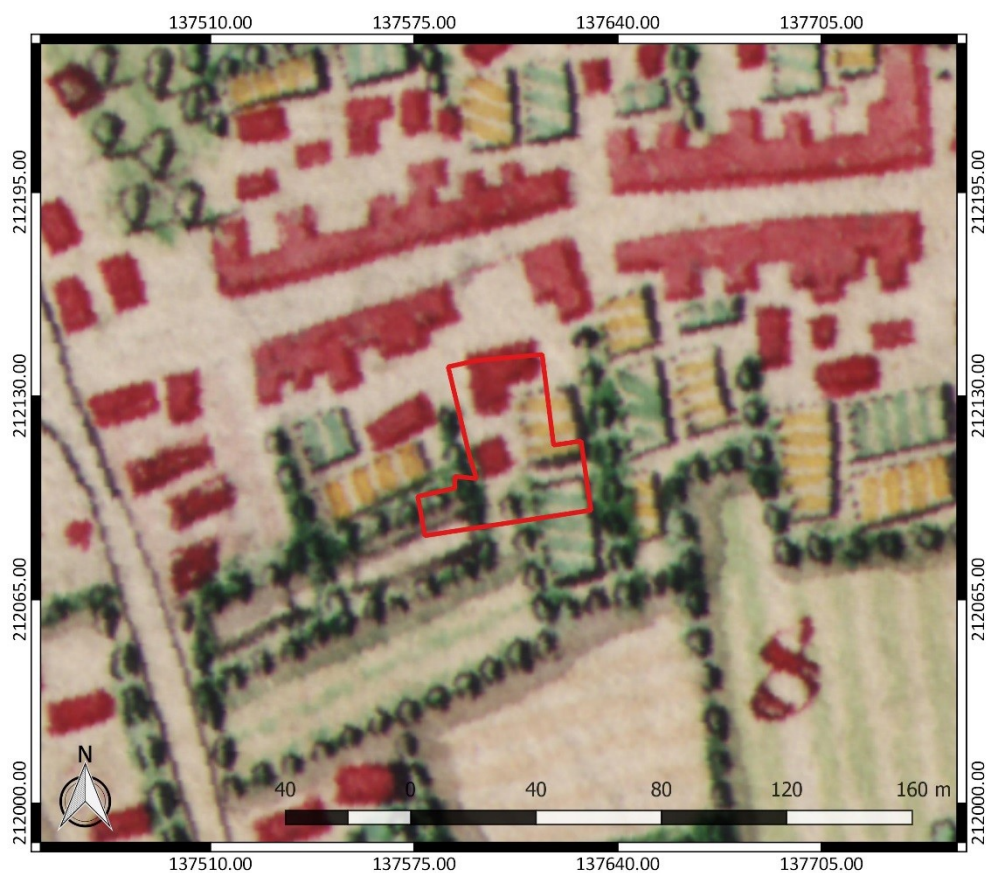
Op het plan van Vrasene door landmeter G. Speelman (1668) bevindt het onderzoeksgebied zich reeds ten zuiden van de Oude Dorpsstraat (Figuur 18). In het noorden van het terrein is historische bebouwing te bemerken. Het onderzoeksgebied bevindt zich in het historisch centrum van Vrasene. Ten oosten is de parochiekerk van het dorp, de Heilig-Kruiskerk, weergegeven.

De Kabinetskaart van de Oostenrijkse Nederlanden, opgemaakt op initiatief van graaf de Ferraris (1771-1778), toont een gebouw in het noorden en het westen van het onderzoeksgebied (Figuur 19 en Figuur 20). Het onderzoeksterrein ligt even ten zuiden van de Oude Dorpsstraat. Vermoedelijk is er een afwijking ontstaan bij het georefereren van de kaart en moet het onderzoeksgebied iets noordoostelijker gesitueerd worden. Wanneer we het terrein naar het noordoosten toe opschuiven, komt het gebouw dat zich nu ten noordoosten bevindt in het noorden van het onderzoeksgebied te liggen. Het gebouw dat in het noorden is weergegeven, bevindt zich dan deels in het zuidwesten van het terrein.

⁹ Agentschap Onroerend Erfgoed 2017: Vrasene [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/121055> (geraadpleegd op 18 januari 2019)



Figuur 19: Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 20: Detail van de Kabinetskaart der Oostenrijkse Nederlanden met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Op de Atlas der Buurtwegen (1841) is er bebouwing te bemerken in het noorden, het oosten en het zuiden van het onderzoeksgebied (Figuur 21). In het zuiden is een oost-west georiënteerd gebouw weergegeven. Op de Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp (1842-1879) is een noord-zuid georiënteerd gebouw te zien in het zuiden van het terrein (Figuur 22). In het noordwesten van het onderzoeksgebied is de bebouwing uitgebreid. Een topografische kaart uit 1879 (Figuur 23) toont opnieuw een aanpassing van de bebouwing binnen het onderzoeksgebied. Er zijn gebouwen te bemerken in het noorden, het westen en het zuiden van het terrein. In het zuiden is opnieuw een oost-west georiënteerd gebouw te zien.

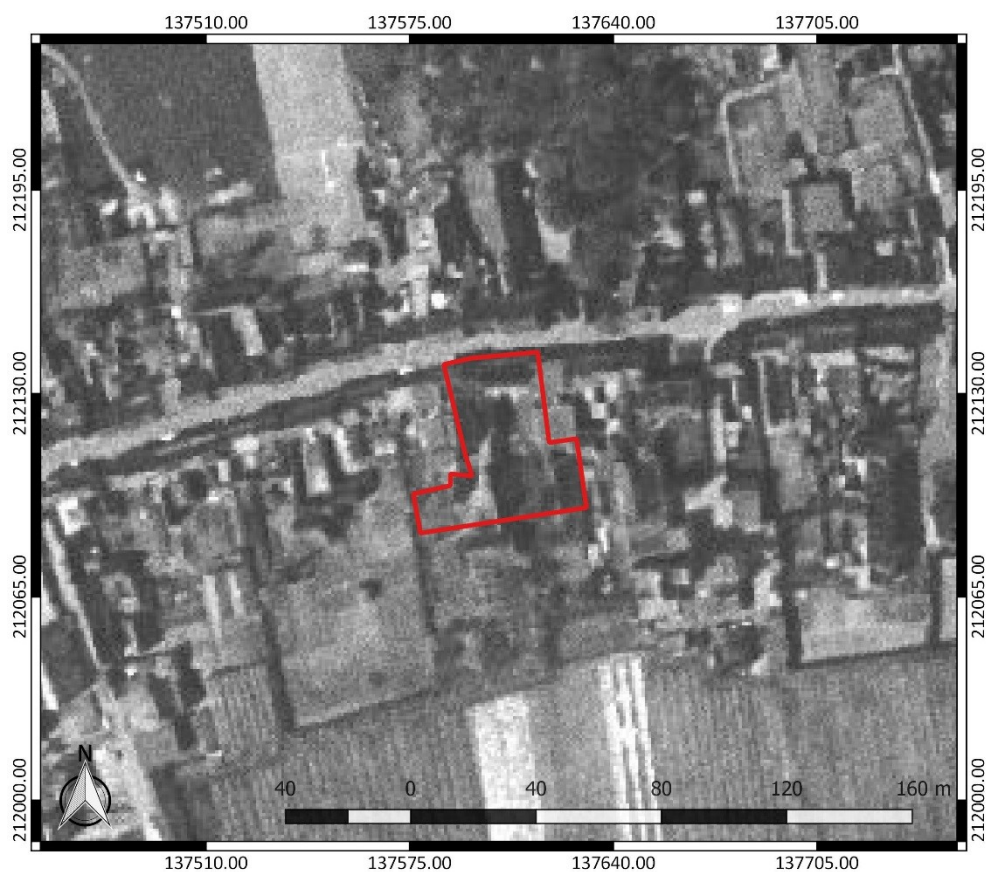




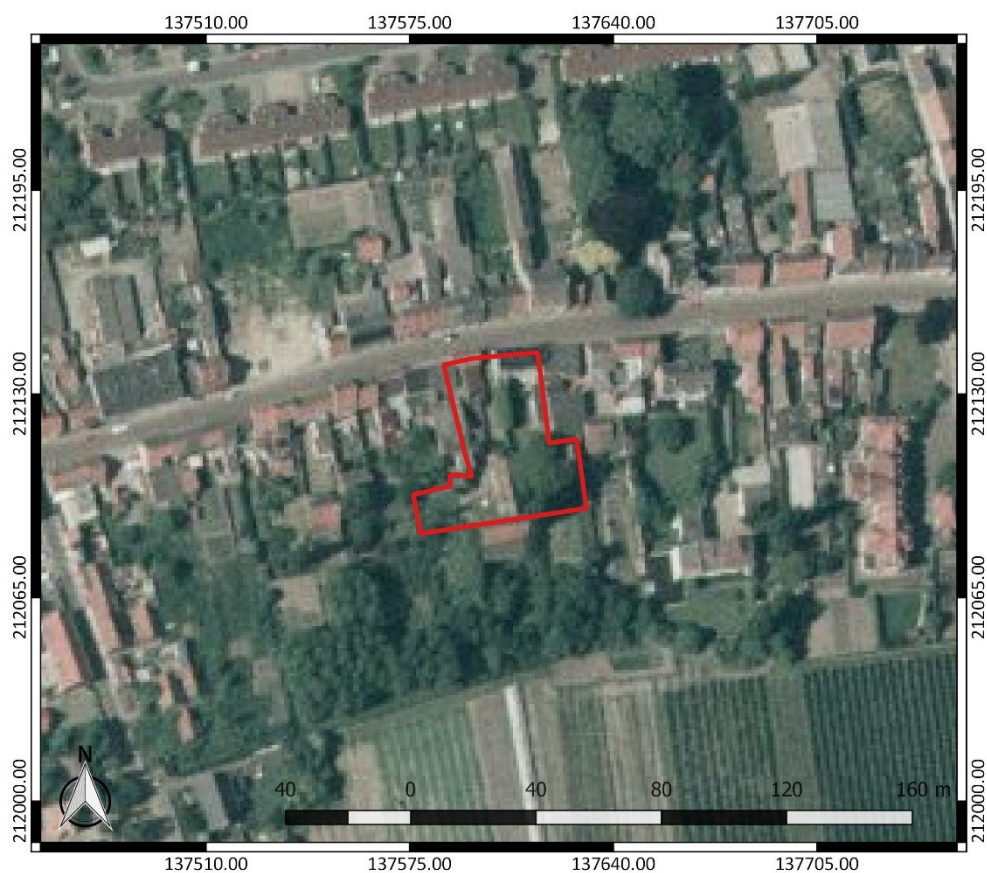
Figuur 22: Atlas cadastral parcellaire de la Belgique van Popp met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)



Figuur 23: Topografische kaart uit 1879 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.cartesius.be)



Figuur 24: Luchtfoto uit 1971 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

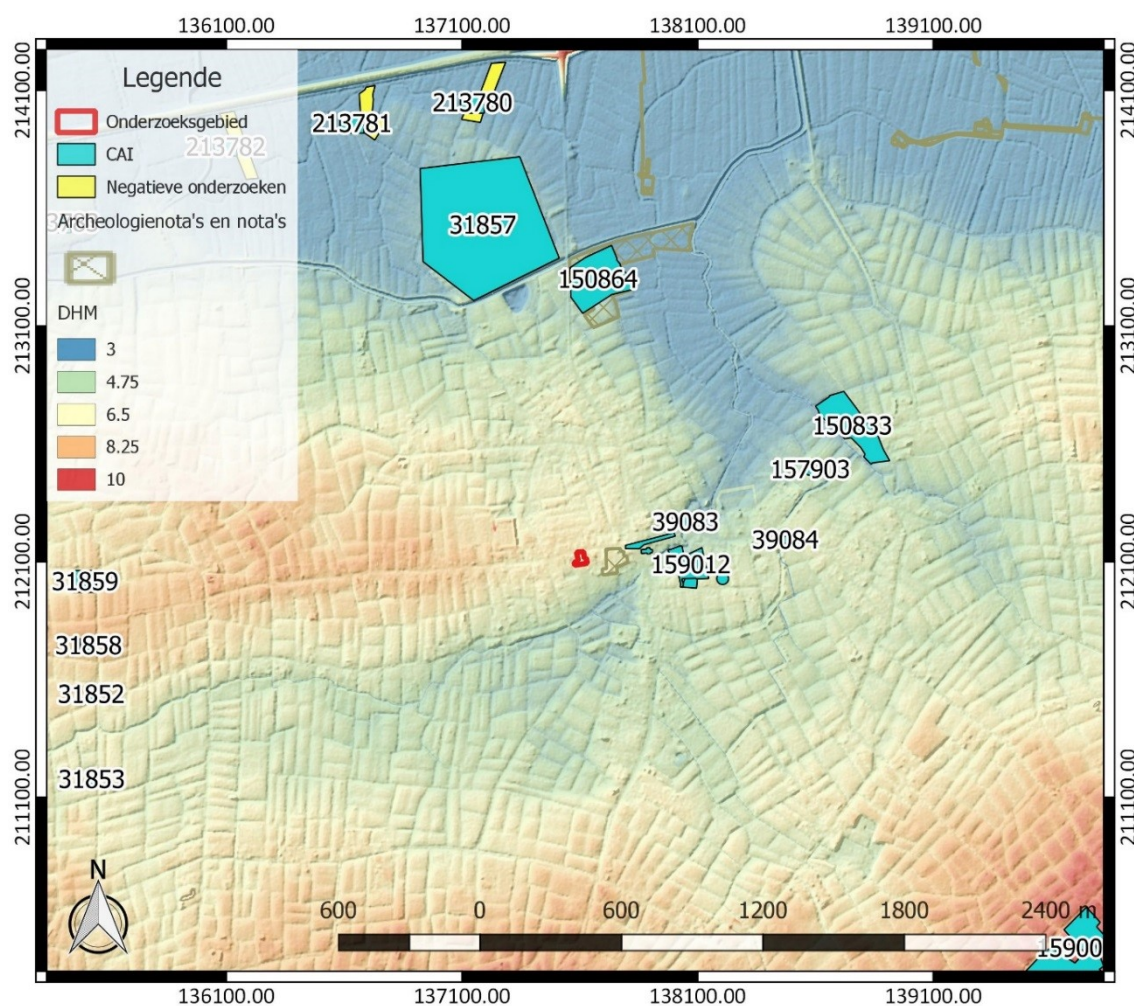


Figuur 25: Luchtfoto uit 1979-1990 met aanduiding van het onderzoeksgebied (www.geopunt.be)

Een luchtfoto uit 1971 (Figuur 24) toont dat het onderzoeksgebied nog steeds bebouwd is. Het beeld is echter vaag. Een luchtfoto uit 1979-1990 (Figuur 25) toont opnieuw een noord-zuid georiënteerd gebouw in het zuiden van het terrein. Ook in het noordoosten, het westen en het noordwesten is bebouwing te zien. Het terrein wordt verder door bomen ingenomen. Het beeld komt overeen met het beeld dat we zien op een recente luchtfoto (Figuur 9).

2.4.3 Het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader

De Centrale Archeologische Inventaris (CAI) vermeldt een aantal locaties in de omgeving van het onderzoeksgebied waar archeologische resten gekend zijn (Figuur 26 en Figuur 27). De in de nabijheid gelegen archeologische waarden en de locaties met een gelijkaardige landschappelijke ligging worden besproken. Ze zijn het relevantste om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten.

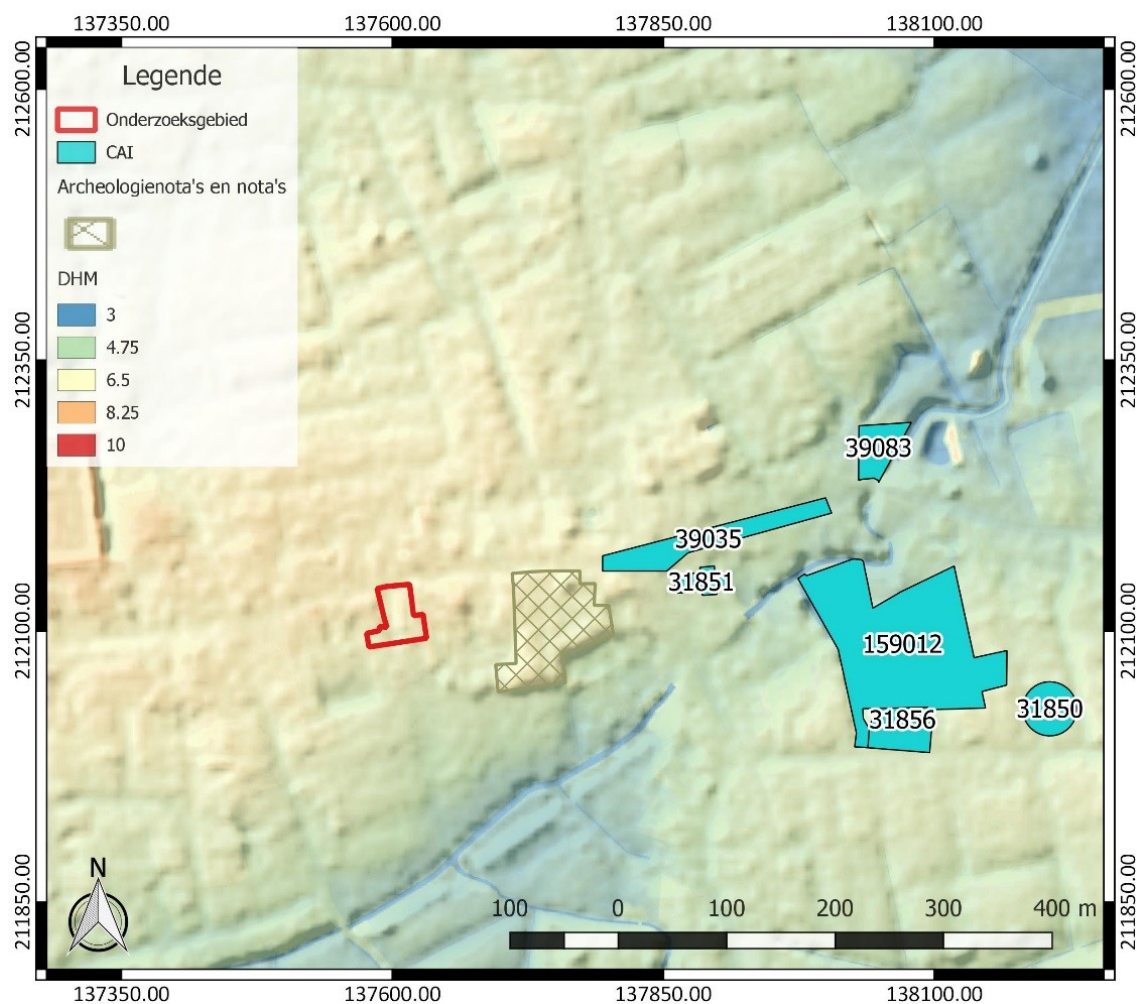


Figuur 26: Overzichtskartaal Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied (<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

In de onmiddellijke omgeving van het onderzoeksgebied gaan de vondsten terug tot de steentijd. Ter hoogte van de Heilige Kruiskerk van Vrasene (CAI ID 31851), die zich ten oosten van het onderzoeksgebied bevindt, werd lithisch materiaal uit het mesolithicum gevonden. Bij opgravingen werd hier een organisch colluviaal pakket aangetroffen, met aardewerk uit de late ijzertijd en de Romeinse tijd. Het pakket had een dikte van 30 tot 70 cm en bestond uit verschillende afzettingen onder de nivelleringslaag van de romaanse kerk. Het pakket was sterk verstoord door 17^{de}-18^{de}-eeuwse begravingen. Tussen 1150 en 1183, tijdens de volle middeleeuwen, werd de romaanse kerk

opgetrokken, onder meer uit Romeins bouw materiaal. Tussen 1350 en 1400 werden herstellingen uitgevoerd en tussen 1448 en 1481 werd de romaanse kerk vervangen door een gotisch exemplaar.¹⁰

Op iets grotere afstand ten oosten, op vindplaats CAI ID 159012, werden ook resten uit verschillende periodes aangetroffen. Er werden onder meer enkele vuurstenen artefacten uit het mesolithicum ingezameld. Verder waren er sporen aanwezig die wijzen op een woon- en landbouwareaal uit de late bronstijd en de ijzertijd. Er werden ook acht brandrestengraven uit de Romeinse tijd en verschillende paalsporen van een gebouw uit de volle middeleeuwen aangetroffen.¹¹ Er kwamen ook resten uit de metaaltijden aan het licht, ter hoogte van CAI ID 31850 en/of CAI ID 31856, ten zuidoosten van het onderzoeksgebied. De Centrale Archeologische Inventaris vermeldt op beide locaties sporen van een bewoningslaag en van aardewerk uit de ijzertijd. Het gaat waarschijnlijk om dezelfde locatie of twee bij elkaar horende locaties.¹²



Figuur 27: Detailkaart Centrale Archeologische Inventaris met aanduiding van het onderzoeksgebied
(<https://geo.onroerenderfgoed.be/>), weergegeven op het DTM 1 m en Hillshade DHM 5 m

¹⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31851, Heilige Kruiskerk (geraadpleegd op 21 januari 2019); Agentschap Onroerend Erfgoed 2018: Parochiekerk Heilig Kruis met kerkhof [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/17462> (geraadpleegd op 21 januari 2019)

¹¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 159012, Daalstraat II (geraadpleegd op 21 januari 2019)

¹² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31850, wijk Daal (geraadpleegd op 21 januari 2019); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31856, Daalstraat I (geraadpleegd op 21 januari 2019)

In de directe omgeving kwamen ook resten uit de middeleeuwen tevoorschijn. Ter hoogte van de Brugstraat (CAI ID 39035) bevond zich oorspronkelijk een pad. Vanaf de 11^{de} eeuw was er een weg aanwezig. Er bestaat mogelijk een verband tussen de aanleg van de weg en de bouw van de romaanse kerk (CAI ID 31851), die zich ten zuiden van deze locatie bevindt. Bij het onderzoek werden zes wegniveaus met tussenliggende ophogingslagen vastgesteld.¹³ Ten noordoosten van het onderzoeksterrein is het Sleutelhof (CAI ID 39083) gelegen, dat uit de late middeleeuwen dateert. Het is een restant van de vroegere heerlijkheid "De Sleutel", die vanaf 1183 bestond. Sinds 1583 is er sprake van een hofstede. De huidige 19^{de}-eeuwse hoeve gaat vermoedelijk terug op een oudere kern.¹⁴

Ook in de ruimere omgeving kwamen er resten uit de steentijd en de metaaltijden aan het licht. Bij een proefsleuvenonderzoek op locatie CAI ID 220152 (in het noordoosten van CAI ID 150864) werden drie lithische artefacten uit de steentijd gevonden. Verder was er een onregelmatig patroon van sporen aanwezig, dat afkomstig was van een cultuurlaag die hier en daar wat dieper bewaard was. Aan de hand van 11 scherven die in deze laag werden aangetroffen, worden deze sporen in de ijzertijd geplaatst. Verder werden er ook enkele grachten uit de nieuwe tijd aangesneden, die ten vroegste te dateren zijn in de 16^{de}-17^{de} eeuw.¹⁵

Ter hoogte van locatie CAI ID 150864 werd een grafcirkel uit de vroege bronstijd met een diameter van 25 m vastgesteld. Intern waren enkele onregelmatig verspreide paalkuiltjes aanwezig, met enkele scherven aardewerk uit late ijzertijd. Verder werden er sporen van een nederzetting gevonden, die uit de late ijzertijd of de overgangperiode tussen de late ijzertijd en de Romeinse tijd dateren. Er werden twee gescheiden nederzettingzones onderscheiden. In de eerste zone werd een vierbeukig woonstalhuis teruggevonden, dat oversneden werd door een jongere éénschepige constructie uit de Gallo-Romeinse periode. In de tweede zone werd een lange rij éénschepige structuren vastgesteld. De oriëntatie van de structuren komt volledig overeen met de richting van de perceelsgreppels waarin Gallo-Romeins aardewerk werd aangetroffen.¹⁶

Ter hoogte van de vindplaats Nerenhoek-Aquafin (CAI ID 150833) werden resten uit de metaaltijden, de Romeinse tijd en de middeleeuwen gevonden. Zo waren er resten van een grafheuvel uit de late bronstijd aanwezig. Het gaat om een dubbele grafcirkel met een doorsnede van maximaal 14 m. Uit de Romeinse tijd werd een noordwest-zuidoost georiënteerde gracht vastgesteld en werd aardewerk gevonden. Voorts werden er twee gebouwplattegronden uit de late middeleeuwen gevonden. Mogelijk dateren deze plattegronden uit de 13^{de} eeuw. In de 14^{de} eeuw werd de site verlaten. Dit kan mogelijk gelinkt worden aan de Gentse opstand aan het einde van de 14^{de} eeuw. Uit de late middeleeuwen werd er ook een brede gracht gevonden, met een palissade aan de noordzijde. Vermoedelijk gaat het om een verdedigingslinie. Enkele andere sporen worden in de 14^{de}/15^{de} eeuw geplaatst, waaronder een omvangrijke, ondiepe kuil en een rechthoekige zandwinningskuil, die opgevuld waren met huishoudelijk afval en bouwpuin. Uit de 14^{de}/15^{de} eeuw zijn ook sporen van een nieuwe perceelsindeling en nieuwe grachten gevonden.¹⁷

In de wijk Oostakkers (CAI ID 31858), gelegen op een zandrug, werd aardewerk uit de ijzertijd gevonden. Bij een archeologische prospectie van de gasvervoerleiding in deze wijk, werden over vrijwel heel de rug scherven gevonden. Sporadisch waren er ook sporen (paalkuiltjes en greppeltjes)

¹³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39035, Brugstraat I (geraadpleegd op 21 januari 2019)

¹⁴ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39083, Sleutelhof (geraadpleegd op 21 januari 2019); Agentschap Onroerend Erfgoed 2016: Burgerhuis Sleutelhof [online], <https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/17452> (geraadpleegd op 21 januari 2019)

¹⁵ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 220152, Belgische fruitveiling (geraadpleegd op 21 januari 2019)

¹⁶ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150864, Profruco (geraadpleegd op 21 januari 2019)

¹⁷ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 150833, Nerenhoek – Aquafin (geraadpleegd op 21 januari 2019)

zichtbaar. Ook ter hoogte van de Heuvelsdam (CAI ID 31857) werd aardewerk uit de ijzertijd gevonden.¹⁸

Verder werden er in de ruime omgeving ook nog resten uit de midden-Romeinse tijd gevonden. Dit gebeurde ter hoogte van de Schuilhoek (CAI ID 31853). Het gaat om een Gallo-Romeins brandrestengraf en fragmenten verbrand aardewerk uit de 2^{de} of 3^{de} eeuw.¹⁹ In de ruime omgeving bevinden zich verder nog enkele archeologische waarden uit de middeleeuwen. In de Vijverstraat (CAI ID 31859) werden sporen gevonden die waarschijnlijk afkomstig zijn van een geïsoleerde boerderij uit de 11^{de}-12^{de} eeuw. Het zou gaan om een zogenaamde "einzelhöfe", die op beperkte schaal gronden in cultuur bracht. Er werden paalkuilen en enkele scherven uit de 11^{de}-12^{de} eeuw gevonden. Voorts werd er aardewerk uit de 13^{de} eeuw (late middeleeuwen) ingezameld.²⁰

Op de vindplaats Blauwe Staak I (CAI ID 31852) werd een kuil uit de late middeleeuwen gevonden, met een doorsnede van 8 m. Er werd aardewerk ingezameld dat vermoedelijk uit de 13^{de} eeuw dateert.²¹ Een andere locatie waar resten uit de late middeleeuwen zijn aangetroffen, is CAI ID 157903, waar een muntschat met ca. 2000 gouden munten van Lodewijk van Male werd ontdekt. De laatste munt dateert van ca. 1384. Waarschijnlijk bestaat er een verband tussen dit depot en de onrusten tijdens de Gentse opstand.²²

Tot slot is er ook nog een archeologische waarde uit de nieuwe tijd aanwezig in de omgeving. Het gaat om de Biestmolen of Daelmolen (CAI ID 39084), die voor het eerst vermeld werd in 1724. Het was een windmolen die tussen 1730 en 1930 in handen was van de familie Vael.²³ Andere gekende archeologische waarden in de omgeving van het onderzoeksgebied bevinden zich al op vrij grote afstand ten opzichte van het onderzoeksgebied of kennen een verschillende landschappelijke ligging. Ze zijn weinig relevant om het archeologisch potentieel van het terrein in te schatten. Daarom worden ze hier niet nader toegelicht. Bekrachtigde archeologienota's of nota's van terreinen in de omgeving bieden geen relevante aanvulling op de reeds besproken CAI-locaties. Daarom lichten we ze hier niet afzonderlijk toe.

2.4.4 Interpretatie van het onderzochte gebied en synthese

Na uitvoering van het bureauonderzoek kunnen de onderzoeksvragen die vooropgesteld werden, beantwoord worden.

Welke aanwijzingen bevatten de bestaande bronnen over het archeologisch potentieel van het terrein? Wat is de landschapshistoriek en de gebruiksevolutie van het terrein?

Het onderzoeksgebied is gesitueerd in de historische dorpskern van Vrasene, die zeker teruggaat tot de 12^{de} eeuw. Er is al vroeg bebouwing langs de Oude Dorpsstraat gekend. Historische kaarten die teruggaan tot de 17^{de} eeuw tonen bebouwing binnen het onderzoeksgebied. De aanwezige bebouwing ondergaat sterke veranderingen sinds de 17^{de} eeuw. Dit geeft aan dat binnen het onderzoeksgebied reeds heel wat (historische) bodemingrepen hebben plaatsgevonden.

¹⁸ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31858, Oostakkers (geraadpleegd op 21 januari 2019); Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31857, Heuvelsdam (geraadpleegd op 21 januari 2019)

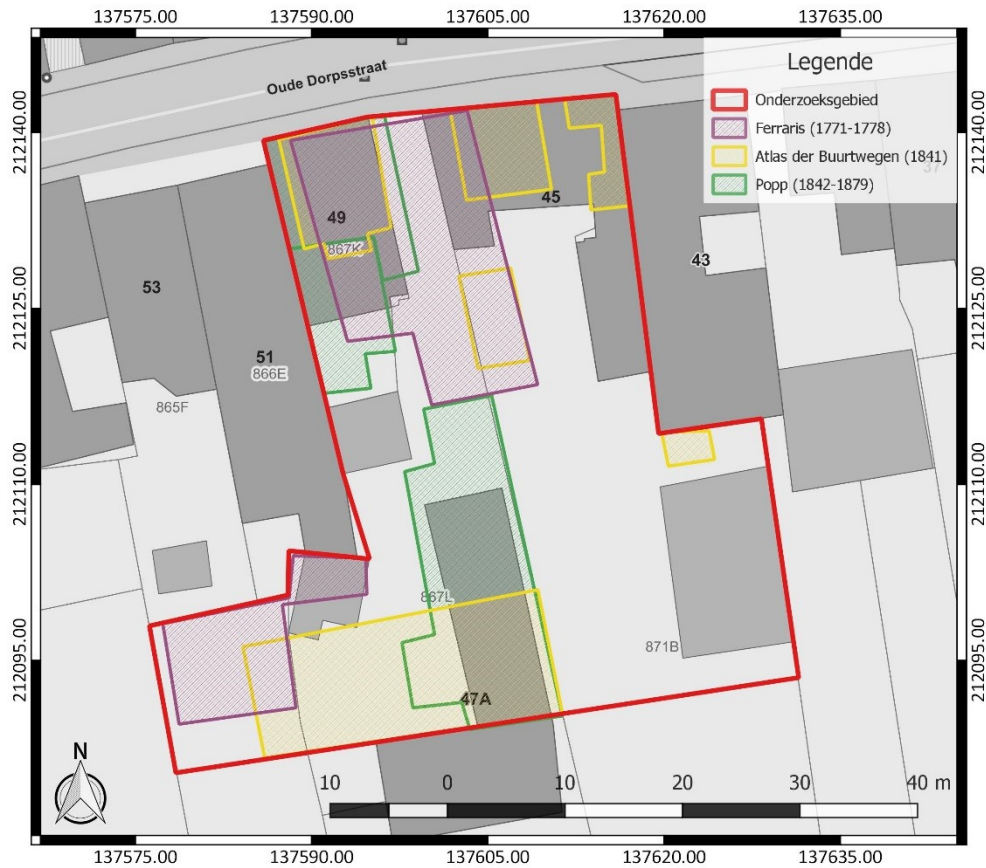
¹⁹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31853, Schuilhoek (geraadpleegd op 21 januari 2019)

²⁰ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31859, Vijverstraat I (geraadpleegd op 21 januari 2019)

²¹ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 31852, Blauwe Staak I (geraadpleegd op 21 januari 2019)

²² Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 157903, Hof ter Biest (geraadpleegd op 21 januari 2019)

²³ Centrale Archeologische Inventaris, CAI ID 39084, Biestmolen (geraadpleegd op 21 januari 2019)



Figuur 28: Synthesekaart, weergegeven op het GRB (www.geopunt.be)

Gekende archeologische waarden in de omgeving zijn erg divers. Ze dateren uit de steentijd, de metaaltijden, de Romeinse tijd, de volle middeleeuwen en de late middeleeuwen. De gekende waarden bestaan uit vondsten en sporen van bewoning, van begraving en van weginfrastructuur. Ze wijzen – bovenop de historische gegevens – op het archeologisch potentieel van het terrein. Het archeologisch potentieel is sterk verbonden met de gunstige landschappelijke ligging van het terrein op de oostelijke uitloper van een duinketen, nabij de vallei van de Waterloop van de hoge landen.

Uit het bureauonderzoek kunnen we besluiten dat het terrein een hoog archeologisch potentieel kent voor sporen van bewoning en van begraving uit de metaaltijden, de Romeinse tijd, de volle middeleeuwen, de late middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. Ondanks de aanwezigheid van vondsten uit de steentijd in de omgeving, achten we de kans dat op het terrein een goed bewaarde steentijd artefactensite aanwezig is, laag. Dit omwille van de vele historische bodemingrepen die op het terrein plaatsgevonden hebben bij het bouwen en slopen van bouwvolumes, zoals historische kaarten en luchtfoto's ons duidelijk maken.

Wat is de impact van de geplande werken?

Binnen het volledige onderzoeksgebied worden werken gepland. De voornaamste werken omvatten de sloop van de bestaande bouwvolumes, de bouw van een nieuw volume aan de straatzijde, de aanleg van een semi-ondergrondse parking en omgevingsaanleg. De omgevingsaanleg kent een verstoringsdiepte van 50 à 80 cm, maar van verschillende bodemingrepen ligt de precieze verstoringsdiepte nog niet vast. Dit doet besluiten dat binnen het volledige onderzoeksgebied het bodemarchief bedreigd is.

2.4.5 Afweging noodzaak verder vooronderzoek

Uit het bureauonderzoek kunnen we besluiten dat het terrein een hoog archeologisch potentieel kent voor sporen van bewoning en van begraving uit de metaaltijden, de Romeinse tijd, de volle middeleeuwen, de late middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. Ondanks de aanwezigheid van vondsten uit de steentijd in de omgeving, achten we de kans dat op het terrein een goed bewaarde steentijd artefactensite aanwezig is, laag. Dit omwille van de vele historische bodemingrepen die op het terrein plaatsgevonden hebben bij het bouwen en slopen van bouwvolumes, zoals historische kaarten en luchtfoto's ons duidelijk maken. De geplande werken hebben een negatieve impact op het aanwezige bodemarchief. Op basis daarvan wordt bijkomend archeologisch vooronderzoek nodig geacht.

Voor het verdere vooronderzoek wegen we verschillende onderzoeksmethodes af. Geofysisch onderzoek is niet aangewezen omdat dit geen gegevens over de chronologie van de eventueel gedetecteerde fenomenen kan opleveren. Het potentieel op kennisvermeerdering is voor deze onderzoekstechniek te beperkt. Veldkartering is niet mogelijk binnen het onderzoeksgebied, omdat het terrein bebouwd is. Landschappelijk bodemonderzoek kan relevant om de bewaringstoestand van de bodem beter in te schatten, maar op basis van de gebruiksevolutie van het terrein zoals we die kennen uit historische kaarten en luchtfoto's zijn op het terrein reeds heel wat historische bodemingrepen te verwachten. Omwille daarvan lijkt het efficiënter om meteen over te gaan tot een proefsleuvenonderzoek om na te gaan of binnen het onderzoeksgebied relevante archeologische sporen aanwezig zijn. De onderzoekstechniek kan ook op een snelle en efficiënte manier inzicht krijgen in de bewaringstoestand van het bodemarchief en de relatie ervan ten opzichte van archeologische sporen. Deze onderzoekstechniek biedt daarvoor voldoende ruimtelijk inzicht en is geschikt omdat een site zonder complexe verticale stratigrafie verwacht wordt.

3 Samenvatting

Uit het bureauonderzoek kunnen we besluiten dat het terrein een hoog archeologisch potentieel kent voor sporen van bewoning en van begraving uit de metaaltijden, de Romeinse tijd, de volle middeleeuwen, de late middeleeuwen, de nieuwe tijd en de nieuwste tijd. Ondanks de aanwezigheid van vondsten uit de steentijd in de omgeving, achten we de kans dat op het terrein een goed bewaarde steentijd artefactensite aanwezig is, laag. Dit omwille van de vele historische bodemingrepen die op het terrein plaatsgevonden hebben bij het bouwen en slopen van bouwvolumes, zoals historische kaarten en luchtfoto's ons duidelijk maken.

4 Bibliografie

4.1 Publicaties

Adams R./S. Vermeire/G. De Moor/P. Jacobs/S. Louwye/T. Polfliet, 2002: *Toelichting bij de Quartairgeologische kaart. Kaartblad 15 Antwerpen*, Gent.

Thoen, H. (ed.), 1989: *Temse en de Schelde van ijstijd tot Romeinen*, Brussel.

4.2 Websites

Cartesius (2019)
<https://www.cartesius.be>

Centrale Archeologische Inventaris (2019)
<https://cai.onroenderfgoed.be>

Databank ondergrond Vlaanderen (2019)
<http://dov.vlaanderen.be>

Geoportaal Onroerend Erfgoed (2019)
<https://geo.onroenderfgoed.be/>

Geopunt Vlaanderen (2019)
<http://www.geopunt.be/>

Inventaris Onroerend Erfgoed (2019)
<https://inventaris.onroenderfgoed.be>

Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen (2019)
<https://www.onderzoeksbalans.be>

5 Bijlagen

5.1 Archeologische periodes

